

Nikola
Albaneže

Josip Kovačić (1935. – 2017.)

O životu i djelu Josipa Kovačića (1935. – 2017.) moglo se proteklih desetljeća putem raznih publikacija – članaka i intervju a u tiskovinama¹ i na internetskim stranicama² – već mnogo puta koješta doznati, a zasigurno će njegova ostavština i ubuduće biti predmetom raznih prigodnih osvrta te istraživanja; drugim riječima, u žiži zanimanja, i to od dnevnih medija do specijalistički definiranih struka.

Povodom nedavne smrti toga kolekcionara i donatora (kojega već odavno prati epitet jednoga od najvećih u hrvatskoj kulturnoj povijesti), valja se podsjetiti na zbirku koja zadivljuje količinom; u trenutku dok je jedino donacija gradu Zagrebu (iz 1988.) precizno pobrojena (1076 jedinica), procjena o ukupnoj zbirci penje se na više od pet tisuća umjetnina, a moguće je da će ta brojka biti dostignuta, čak i nadmašena, evidentiranjem svih pratećih dokumenata: fotografija, predmeta koji su pripadali umjetnicima, kao i dokumenata (pisama, dnevnika i općenito “papira”) u užem smislu.

1 Vjerojatno najcjelovitiji intervju je objavljen u časopisu “Kupa”; Boris Vrga, “Od kolekcije do muzeja – razgovor s jednim od najvećih hrvatskih kolekcionara dr. sc. Josipom Kovačićem”, *Kupa* 2, godište II, lipanj 2012., str. 65–93

2 Odnedavno je i dokumentarni film “Jedan pogled” o donatoru dr. Josipu Kovačiću – kojega potpisuju kao scenaristica i urednica Višnja Zgaga, snimatelj Boris Krstinić i redatelj Darko Schneider, snimljen u studenom 2000. te siječnju i veljači 2001. – dostupan na YouTubeu (objavljen 28. IV. 2017.).

Ako bi se pojedine karakterne osobine Josipa Kovačića – iskazane u njegovu životnom djelovanju – mogle pronaći, kao vrlo slična očitovanja, i kod drugih kolekcionara, njihov kompleks zasigurno ne bi jer je taj kompleks na jedinstven način bio prisutan u osobi koju ovom prigodom predstavljamo. Naime, po predanosti, istraživačkome maru, akribičnosti, ali i po izgrađenome pristupu te drugim osobinama koje možemo uočiti u djelovanju Josipa Kovačića, njegovo bismo sabiranje umjetničkih djela (a time se nije iscrpljivalo polje njegovih interesa) mogli nazvati osobitim znanstveno-umjetničkim projektom po sebi.

Analitički retrospektivni pogled na Kovačićevo djelovanje pokazuje kako on nipošto nije bio usputni kolekcionar. Niti impuls zgrtanja mu nipošto nije bio primaran; uvijek je svaki pribavljeni predmet nalazio svoje mjesto u širemu kontekstu, za njega je već bila pripremljena “ladica” ili bi se otvarala nova. Pa ipak, niti konstatacijom o dubinski uvjetovanoj vokaciji – koja nedvojbeno stoji bez obzira koliko se priklanjali ili uklanjali Providnosti – ne bismo dovoljno rekli o njegovoj ulozi otkrivača zaboravljenih autora, čiji su rezultati već odavno i višekratno korišteni od drugih istraživača i pisaca (povjesničara umjetnosti, likovnih kritičara, muzeologa) u pripremama izložaba i pratećih kataloga, u pisanju članaka i knjiga.

Što je sve Joža – kako su mu se obraćali svi koji su ga poznavali, od

najbližih do znanaca – nastojao utvrditi na umjetnini i s njom u svezi? Ponajprije njenu “materijalnost”; dakle, konkretna materijalna svojstva: tehniku kojom je izvedena i stanje u kojemu se nalazi, opremu (okvir) i eventualne ranije oznake. Zatim motiv (ikonografiju, sadržaj) i temu (ikonološko značenje); prosuđivao je likovnu vrijednost pri čemu mu estetska komponenta nikad nije bila izdvojena – uvijek ju je sagledavao u kontekstima – autorskim, uže i šire društvenim, sinkrono i dijakrono povijesnim. Zbog toga je bilo važno utvrditi vrijeme nastanka; smjestiti djelo u okviru autorova života, socijalnog okruženja također. Na to se nadovezivalo poznavanje biografije, štoviše i genealogije umjetnika, ali i provenijencije umjetnine – kako je djelo došlo do njegove zbirke, povijest njegove nabavke i aktualnost (potreba restauriranja, tržišna vrijednost, cijene). Ne zaboravimo pritom kako je Joža prikupljao i druge stvari koje su pripadale autorima (napose fotografije, štafelaje,

kutije za boje, palete itd.). Kao da smo opisali rad idealnoga kustosa koji, osim objektivnoga profesionalizma, u rad unosi neizmjernu strast i opsesiju predmetom kojim se bavi do stupnja samoidentifikacije sa zbirkom. Doista, u pravome smislu “istraživačko kolekcionarstvo” – termin kojim se volio okriti i koji povjesničarka umjetnosti i muzeologinja Žarka Vujić, kao najstudioznija biografkinja Josipa Kovačića, u svojim testovima argumentirano potvrđuje.

Međutim, ocrtanoj ukupnosti aktivnosti Josipa Kovačića kao kolekcionara – koja mu je već za života priskrbila i atribut znalca, ali i priznanje kako je, eto, moguće da “čin sabiranja” postane kreativan čin – valja dometnuti i njoj komplementarnu stranu, a to je donatorstvo. Već prije spomenute donacije Zagrebu darovao je 1976. svoju prvu zbirku, formiranu u rodnome mu gradu Čakovcu, Muzeju Međimurja, a do kraja svojih dana pripremao je i drugu donaciju glavnome gradu. x